

Norges
vassdrags- og
energidirektorat

Statkraft Energi AS
Postboks 200 Lilleaker
0216 OSLO

Middelthuns gate 29

Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Telefon: 22 95 95 95
Telefaks: 22 95 90 00
E-post: nve@nve.no
Internett: www.nve.no

Vår dato: **03 APR 2009**
Vår ref.: NVE 200803683-14 ki/elha
Arkiv: 313 /155.4Z
Deres dato: 2.12.2008
Deres ref.:

Saksbehandler:
Ellen Lian Halten
22 95 91 93

Org.nr.:
NO 970 205 039 MVA
Bankkonto:
7694 05 08971

Statkraft Energi AS – Søknad om tillatelse til å heve terskel Svartbergforsen i Bjerka – Hemnes kommune, Nordland

Sammendrag

NVE har mottatt en søknad fra Statkraft Energi AS datert 2.12.2009 om tillatelse til heving av terskel Svartbergforsen med en meter, og å kunne regulere vannstanden i terskelmagasinet med 1,75 meter mellom LRV 24,5 og HRV 26,25. Hensikten med tiltaket er å sikre vanntilførselen til Statkraft Energi AS sitt fiskeanlegg på Bjerka. Dette anlegget er levende genbank for de utrydningstruede laksestammene i Rana, Røssåga, Vefsna og Fusta. I tillegg fungerer anlegget som kultiveringsanlegg. Søker har i perioder opplevd at vanntilførselen til anlegget har vært kritisk lav og ønsker å sikre vanntilførselen ved å etablere et reservemagasin.

Fylkesmannen i Nordland, Nordland fylkeskommune og Hemnes kommune er positive til tiltaket fordi det er viktig å sikre driften til fiskeanlegget. Fylkesmannen ønsker å sette vilkår for en ev. konsesjon, bl.a. minstevannføring fra terskel Svartbergforsen hele året og fisketrapp forbi terskelen. Sametinget, Reindriftsforvaltningen i Nordland og Korgen Jeger og Fiskerforening har ingen merknader til konsesjonssøknaden. NVE mener at det er viktig å sikre vanntilførselen til dette fiskeanlegget, slik at genbanken har større sikkerhet for vanntilgang i tørre perioder. Ulempene for allmenne interesser er etter vårt syn begrenset.

NVE mener at fordelene med tiltaket er større enn skader og ulemper for allmenne interesser slik kravet i vannressursloven § 25 er oppfylt. NVE gir i medhold av vannressursloven § 8 tillatelse til heving av terskel Svartbergforsen med en meter og regulering av terskelmagasinet med 1,75 meter. Dette magasinet skal ikke være gjenstand for regelmessige nedtappinger, men skal kun nedtappes når vannbehovet til fiskeanlegget nødvendiggjør det. Tillatelsen gis på nærmere fastsatte vilkår.

Søknad

NVE har mottatt følgende søknad fra Statkraft Energi AS datert 2.12.2008:

Statkraft energi ønsker å heve terskel Svartbergfossen i Bjerkaelva i Hemnes kommune i Nordland fylke for å sikre vanntilførselen til fiskeanlegget i Bjerka. Det søkes herved om følgende tillatelser:

Etter vannressursloven, jf. § 8, om tillatelse til:

- *Å heve terskel Svartbergfossen med 1,0 m.*
- *Å kunne regulere vannstanden i terskel Svartbergfossen med 1,75 m i tørre perioder.*

Hoveddata

<i>Terskel ved Svartbergfossen, hoveddata</i>			
<i>TILSIG</i>		<i>Dagens situasjon</i>	<i>Merknad</i>
<i>Nedbørfelt</i>	<i>km²</i>	<i>90,67</i>	
<i>Årlig tilsig til inntaket</i>	<i>mill.m³</i>	<i>137</i>	
<i>Spesifikk avrenning</i>	<i>l/s/km²</i>	<i>48</i>	
<i>Middelvannføring</i>	<i>m³/s</i>	<i>4,35</i>	
<i>Alminnelig lavvannføring</i>	<i>m³/s</i>	<i>0,54</i>	
<i>5-persentil sommer (1/5-30/9)</i>	<i>m³/s</i>	<i>0,91</i>	
<i>5-persentil vinter (1/10-30/4)</i>	<i>m³/s</i>	<i>0,37</i>	
<i>MAGASIN</i>			
<i>Magasinvolym</i>	<i>mill. m³</i>	<i>0,093</i>	
<i>HRV (lokalt høydegrunnlag)</i>	<i>moh.</i>	<i>26,25</i>	<i>Søkes hevet 1 m</i>
<i>LRV (lokalt høydegrunnlag)</i>	<i>moh.</i>	<i>24,5</i>	<i>Uendret</i>
<i>Lengde berørt elvestrekning</i>			
<i>oppstrøms dagens terskeldam</i>	<i>m</i>	<i>Ca 400</i>	

Dagens situasjon og eksisterende inngrep i nedbørsfeltet

Terskel Svartbergfossen ligger i Bjerkaelva i Hemnes kommune, cirka 2 kilometer fra elvas utløp i Sørfjorden. Sørfjorden er en del av Ranafjorden. Nærmeste tettsted er Bjerka. Vassdraget er regulert.

Det er oppgang av laks og sjørøret i elva og den var tidligere kjent som ei god lakseelv. I følge søknaden passerte laksen Sagfossen og Jakobsfossen som ligger drøyt en kilometer fra sjøen og kunne gå opp til Stupfossen, drøyt 7 km fra elvas utløp i Sørfjorden. Størstedelen av de gode gyte- og oppvekstområdene lå ovenfor Jakobsfossen. I 1914 ble det bygd kraftverk i Jakobsfossen og laksens

oppgang ble sperret av inntaksdammen. Denne inntaksdammen eksisterer fortsatt og kalles Bjerka dam. Fiskeanlegget til Statkraft Energi AS har inntaket sitt i denne dammen/magasinet. For å kunne reetablere fiskevandring opp til Stupfossen ble det på 1970-tallet bygd fisketrapp i Jakobsfossen.. Denne ble stengt i 1985 fordi vassdraget var infisert av lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* og er i dag fjernet. På grunn av gyroinfeksjonen regnes den stedegne laksebestanden i elva som utdødd. I dag har Bjerkaelva en liten og sårbar bestand av sjørret. Elva ble rotenonbehandlet i 1992, 2003 og 2004.

I følge søker hadde vassdraget før regulering et nedbørsfelt på 385 km² og en middelvannføring på 19,7 m³/s. Elva hadde sine kilder fra Okstindbreen. Øverste innsjø var Grasvatnet på grensen til Sverige, derfra løp vannet gjennom Kjennsvatnet og videre til Store Målvatnet. Fra Store Målvatnet gikk avløpet først til Lille Målvatnet og videre gjennom Bjerkadalen til utløpet av Bjerkaelva i Sørfjorden.

Ved konsesjonen til Ranautbyggingen i 1962 ble utløpet av Kjennsvatnet tillatt overført nordover til Akersvatnet. I 1962 ble det også gitt konsesjon til utbygging av Bjerka kraftverk i Leirskarddalen og restfeltet til Store Målvatn overført til dette kraftverket. I 1968 ble vassdraget ytterligere regulert fordi mer vann ble overført til Leirskarelva.

Dagens restfelt til Bjerkaelva består av feltet nedenfor Store Målvatnet, en større sideelv fra Bjurdalen, samt flere mindre bekker fra fjellområdene mellom Leirskarddalen og Bjerkadalen. Nedbørsfeltet er redusert til 116,5 km² og middelvannføringen ved Svartbergfossen er beregnet til 4,35 m³/s.

Svartbergfossen er en av åtte terskler bygget i Bjerkaelva i medhold av konsesjon gitt ved kgl. res. av 23.8.1968. Terskelen ligger cirka 1500 meter ovenfor Bjerka dam, og gir virkninger på vannspeilet ca. 400 meter oppstrøms terskelstedet.

Beskrivelse av tiltaket

Hensikten med tiltaket er å sikre tilførsel av vann til fiskeanlegget i Bjerka som Statkraft Energi AS eier og driver. Dette anlegget er levende genbank for laksestammer fra nærliggende gyroinfiserte elver. Anlegget inneholder stamfisk fra Ranaelva, Røssåga, Fusta og Vefsna. I tillegg fungerer anlegget som kultiveringsanlegg for stasjonær ørret til utsetting i magasiner. Fiskeanlegget har et helårig behov for ferskvann av god kvalitet og har eget vanninntak i magasinet oppstrøms Bjerka dam.

Statkraft Energi AS søker om tillatelse til å heve terskel Svartbergfossen i Bjerkaelva med 1 meter og regulere vannstanden i terskelmagasinet med inntil 1,75 meter, mellom kote 24,5 og kote 26,25.

I følge søknaden vil deler av den allerede eksisterende terskelen inkorporeres i ny damkropp. Den nye terskelen ved Svartbergfossen er planlagt med et 16 meter langt overløpsparti omkranset av et 1 m høyere kroneparti på begge sider. Overløpsseksjonen tilsvarer lengden på den eksisterende terskelen. Terskelen blir om lag 30 meter lang og største høyde blir cirka 4 – 4,5 meter. Det bygges en omløpskanal ved høyre elvebredde med en luke som vil bli brukt når magasinet skal tappes ned.

Bredden på det senkede midtpartiet av overløpet blir cirka 0,75 m. Her definerer innløpsterskelen lavest vannstand i bassenget og er lagt 1 m høyere enn eksisterende fisketrappinnløp. Den øvrige overløpsseksjonen er lagt cirka 0,25 meter høyere. Bjelkestengselsåpningen er lagt i venstre side av dammen. Bjelkestengselsåpningen får bunnstokken i nivå med eksisterende terskel, slik at ved å fjerne bjelkene vil det være mulig å reetablere dagens vannstands nivå i bassenget. Nedstrøms betongkonstruksjonen vil det bli lagt opp løsmasser med fall 1:12. Løsmassene vil bli bygget opp med stedegne masser som kjernelag og et beskyttende topplag med stein. Det planlegges å bygge en fiskepassasje i terskelen.

Neddemt areal er anslått til 1200 m². Tiltaket vil berøre en 400 meter lang elvestrekning ovenfor terskelen. Reguleringsvolumet er anslått til 93 000 m³. Dette er i utgangspunktet nok vann til å drifte anlegget i 25 dager. Periodene med for lav tilsig av vann til genbankanlegget oppstår som regel i frostperioder om vinteren. I slike perioder vil ca. 1/3 av vannet være bundet opp som is, og magasinet vil derfor kun inneholde nok vann til å drifte anlegget i 14 dager. Magasinet ved Svartbergfossen er ment som et reservemagasin og vil i følge søker ikke bli tappet regelmessig.

Terskel Svartbergfossen ligger cirka 1 kilometer oppstrøms inntaket til genbanken i Bjerka. Ved tapping fra dette magasinet vil vannet slippes i det naturlige elveleiet til Bjerka og ned til magasinet ved Bjerkadammen og inntaket til fiskeanlegget.

Virkninger for allmenne interesser

Status for den stasjonære ørretbestanden er ikke kjent. I perioder med lav vannføring i elva er ørreten avhengig av de naturlige kulpene og tersklene i elva som opprettholder vannspeilet. Søker mener derfor at utvidelsen av dybden i terskelbassenget bak terskelen i Svartbergfossen i utgangspunktet er positivt for ørreten på elvestrekningen. Når terskelmagasinet blir tappet ned vil ørreten bli trengt sammen på mindre vannvolum. Behovet for nedtapping er anslått til om lag 40 døgn, år om annet, og derfor mener søker at tiltaket i de fleste vintre vil øke ørretens overvintringsmulighet i bassenget. I dag fungerer ikke fisketrappen i Svartbergforsterskelen, og søker mener utformingen på den nye terskelen vil bedre dette og dermed bedre ørretens vandringmulighet på strekningen.

Søker sier også at det er ingen grunn til å anta at det er mangel på gyte- og oppvekstområder i vassdraget. Den 1500 meter lange strekningen mellom Svartbergforsterskelen og Bjerkadammen er lite egnet som gyteområde. Det er ikke planlagt slipp av minstevannføring, og i perioder med oppfylling av magasinet vil vannføringen på den øverste delen av strekningen bli svært liten.

Hevingen av terskelen vil kunne medføre en viss erosjon av løsmasser i den nye reguleringssonen. Mesteparten av denne sonen er imidlertid fast fjell og det forventes derfor at omfanget av erosjon blir svært lite.

I dag faller vannet fritt ned over betongkanten på terskelen. Etter ombygging vil vannet renne mer strykende nedover de oppbygde løsmassene. Vannspeilets areal vil øke med 2 % og søker mener at dagens inntrykk av vannspeilet neppe vil endres etter hevingen. Inngrepet berøre ikke inngrepsfrie naturområder. Det finnes ikke kjente forekomster av kulturminner i området og hevingen av vannstand vil ikke berøre dyrket mark eller drivverdig skog. Det er ikke kjent at området brukes av tamrein. Det foregår noe sportsfiske i området og søker mener at en heving av terskelen vil ha en positiv effekt for fiske fordi terskelen vil bli dypere. Andre brukerinteresser antas å være av meget begrenset omfang. Under periodene med nedtapping om vinteren kan isen i strandsonen bli noe oppsprukket og vanskeligere å krysse til fots. Det går en kraftlinje forbi Svartbergforsterkelen og en heving vil medføre at en stolpe må flyttes. Søker antar at det ikke er aktuelt å utrede konsekvenser ved brudd på terskelen fordi Bjerka dam, som ligger nedstrøms terskelen, er større og nylig rehabilitert.

Uttalelser til søknaden

NVE har mottatt følgende høringsuttalelser til søknaden:

Hemnes kommune uttaler i brev datert 24.2.2009:

"Vi viser til brev fra NVE angående konsesjon for heving av terskel og dermed vannspeil ved Svartfossen i Bjerka, Hemnes kommune. Brevet har vært referert for Teknisk- og miljøutvalget og det framkom ingen merknader. Administrasjonen har heller ingen merknader til tiltaket. Det

er ingen kommunaltekniske installasjoner i området og på grunn av topografien er det svært lite landareal som blir berørt. Det er under utarbeidelse forvaltningsplan for Vannområde Ranfjorden som også omfatter Bjerka. På grunn av vassdragsutbygging er Bjerka sterkt modifisert, som det heter, og miljømålene for vassdraget vil bli tilpasset dette. Den lokale laksestammen er utdødd, men virksomheten i genbanken er svært viktig for å oppnå miljømål i andre deler av vannområdet. Opprettholdelse av laks- og sjørretbestander vil være viktige miljømål. Vi finner det derfor svært usannsynlig at et tiltak for å sikre virksomheten i genbanken vil komme i konflikt med miljømålene som settes for Bjerka."

Fylkesmannen i Nordland uttaler i brev datert 17.2.2009:

"Fylkesmannen i Nordland viser til brev av 07.01.2009 fra NVE vedlagt søknad fra Statkraft Energi AS om tillatelse til å heve terskelen ved Svarbergfossen i Bjerkaelva. Vi viser også til vår uttalelse av 30.01.2006 til melding om plan for heving av terskelen, til vår uttalelse av 08.01.2007 til melding om plan for tapping av vann fra Store og Lille Målvatn og til telefonsamtale den 17.02.2009 med saksbehandler Ellen Lian Halten i NVE.

Formålet med tiltaket

Terskelen ved Svarbergfossen ligger ca. 1500 m ovenfor Bjerka dam (Jakobsfossen). Statkraft Bjerka-anlegget fungerer i dag som levende genbank for de trua laksestammene i Nordland og som kultiveringsanlegg for innlandsfisk for kultiveringssone Rana-Hemnes. Anlegget som har vanninntak i magasinet oppstrøms Bjerkadammen, har i perioder hatt store problemer med vannmangel. Det søkes om heving av terskelen ved Svarbergfossen for å kunne tappe vann videre til vanninntaket i Bjerkadammen i tørre perioder.

Statkraft ønsker å heve terskelen med 1 m og regulere vannstanden i terskelmagasinet med inntil 1,75 m. Magasinvolumet vil bli på ca 93 000 m³ og neddemt areal er anslått til 1200 m². Tiltaket vil berøre en ca 400 lang strekning av Bjerkaelva oppstrøms dagens terskeldam. Denne elvestrekningen vil bli neddemt når det nye magasinet er oppfylt. I perioder når magasinet er under oppfylling vil en ca 50 meter lang elvestrekning like nedstrøms terskelen bli tilnærmet tørrlagt. Det er ikke planlagt slipp av minstevannføring. I terskelen skal det bygges fisketrapp/oppgangsrenne for å opprettholde muligheten for fiskevandring mellom Bjerkadammen og Svarbergdammen.

Status for Bjerkaelva og fiskebestandene

Bjerkaelva er sterkt påvirket av ulike inngrep som vannkraftutbygging, dammer, vannuttak til Statkraft Bjerka-anlegget, vei- og jernbanefyllinger samt tidligere infeksjon av lakseparasitten Gyrodactylus salaris (gyro).

Sjørret og laks kunne opprinnelig gå helt til Stupfossen, ca 7 km fra sjøen. I 1914 ble det bygd kraftverk i Jakobsfossen, som ligger ca 1,5 km fra utløpet. Dette førte til at fiskeoppgangen ble stengt av en ca. 6 m høy inntaksdam på toppen av fossen. Midt på 70- tallet ble det bygd fisketrapp i Jakobsfossen for å kunne reetablere fiskevandring videre oppover til Stupfossen. På grunn av gyroinfeksjonen ble fisketrappa stengt for oppvandring i 1985. Vasgdraget har vært rotenonbehandlet i flere omganger (1992, 2003 og 2004) som —endel nvygyrobekjempelsen i Ranaregionen. Parasitten er ikke funnet i ettertid. Dersom parasitten ikke blir registrert under overvåkingen i 2009 håper vi Mattilsynet vil friskmelde Bjerkaelva og resten av Ranaregionen ved årskiftet 2009/2010. Dersom Genbanken ikke hadde hatt vanninntak i Bjerkadammen ville trolig fisketrappa i Jakobsfossen blitt restaurert og åpnet for oppgang etter friskmelding. Dette er imidlertid mindre aktuelt så lenge Statkraft Bjerka-anlegget har dagens lokalisering og funksjon.

Bjerkaelva hadde tidligere bestander av både laks og sjørøret. På grunn av den tidligere gyroinfeksjonen regnes laksestammen i Bjerkaelva som utryddet. I følge den offisielle kategoriseringen av vassdrag med bestander av anadrome laksefisk (jf. Lakseregisteret www.laksere.no) har Bjerkaelva nedenfor Jakobsfossen i dag en liten og sårbar bestand av sjørøret og sporadisk oppgang av laks. For å sikre en raskere reetablering av sjørøretbestanden etter rotenonbehandlingen i 2004 ble det satt ut 20 000 ensomrig settefisk av sjørøret av Bjerkastamme på anadrom strekning rett etter behandling.

Etter rotenonbehandlingen av Bjerkaelva nedenfor Stupfossen i 1992 har bestanden av innlandsørret bygd seg opp slik at det nå foregår et relativt attraktivt ørretfiske i elva. I tillegg benyttes Bjerkaelva som stamfisklokalitet for Statkraft Bjerka-anlegget. I følge daglig leder Tor Næss har stamfisken som har vært fanget de siste årene, vært av god kvalitet og størrelse (opptil 2 kg). Rettighetshavere i Bjerkaelva ønsker at uttaket av stamfisk kompenseres ved at noe av avkommet fra denne fisken settes tilbake i elva. I 2008 gav fylkesmannen tillatelse til utsetting av 500 ettårig ørret i Bjerkaelva ovenfor Jakobsfossen.

Miljøeffekter av det omsøkte tiltaket

Hevingen av vannspeilet i Svartbergterskelen vil kunne påvirke erosjon og vegetasjon langs elvebredden, og dermed vannkvalitet, massetransport og sedimentering videre nedover elva. En regulering på til sammen 175 cm vil kunne forsterke denne effekten. En full nedtapping vil kunne føre til en viss utvasking av finsedimenter som har akkumulert oppstrøms terskelen, særlig ved hurtig vannstandsending.

Dersom det ikke blir satt vilkår om minstevannføring vil den ca 50 m lange strekningen av Bjerkaelva mellom Svartbergterskelen og Bjerkadammen i perioder kunne bli tørrlagt. Dette vil gi noe reduksjon av ørretbestandens gyte- og oppvekstareal samt hindre fiskevandring mellom de to terskelbassengene i aktuelle perioder.

I de vassdragskonsesjonene som Statkraft har i Bjerkavassdraget i dag, er det etter våre opplysninger ikke stilt vilkår om slipp av minstevannføring. Dette betyr at det ikke renner vann forbi Bjerkadammen i de periodene Genbanken har behov for å utnytte hele tilsiget. Planene for Svartbergterskelen vil etter det vi kan se ikke medføre noen vesentlig endring i forhold til dette problemet.

Forholdet til vanddirektivet

Utkast til forvaltningsplan og tiltaksprogram for vannområde Ranfiorden som Bjerkaelva er en del av, er nylig sendt på høring. Vi viser her til nyhetssak av 05.02.2009 på Fylkesmannen i Nordlands nettside (www.lkesmannen.no).

På grunn av store hydromorfologiske endringer som i hovedsak skyldes vannkraftutbygging, er Bjerkaelva defmert som en sterkt modifisert vannforekomst (SMVF). I henhold til regelverket gjelder andre miljømål for SMVF enn i naturlige vannforekomster:

"En slik vannforekomst er så påvirket av fysiske inngrep at miljømålet "god økologisk tilstand" ikke med rimelighet kan oppnås. Årsaken til inngrepet skal være et samfunnsnyttig formål (eks. vannkraftutbygging). Dette formålet kan ikke erstattes av alternativer som er teknisk gjennomførbare og uten forholdsmessige store kostnader, og samtidig bedre miljømessig. Miljømålet for SMVF kalles "godt økologisk potensial", men må også oppfylle "god kjemisk tilstand". Dette fremkommer som en avveining mellom naturtilstanden for gjeldende vanntype og det som er mulig innenfor dagens utnyttelse av vannforekomsten. Dette miljømålet skiller seg fra miljømålet til naturlige vannforekomster ved at en samfunnsvurdering skal inngå i tillegg til miljøvurderingen.

Det økologiske miljømålet for SMVF er ikke en fast størrelse, men kan justeres basert på ny kunnskap eller endring i vurderingen av hva som er nyttig for samfunnet. Siden miljømålet også er "god kjemisk tilstand", så kan det ikke aksepteres mer forurensning i en SMVF sammenlignet med en naturlig vannforekomst".

Miljømålene for vannforekomstene skal i utgangspunktet nås innen seks år etter at første forvaltningsplan har trått i kraft. For vannforekomstene i vannområde Ranfjorden, inklusive Bjerkaelva, betyr dette at miljømålene skal nås innen 2015.

I tillegg til miljømål er begrepet miljøambisjon benyttet. Dette har blitt brukt der man har en ambisjon om endring av vannføring i et regulert vassdrag. Grunnen til at dette er en miljøambisjon og ikke et miljømål, er at aktuelle vassdragskonsesjoner må være ferdig revidert før endret vannføring eventuelt kan sette som miljømål. Fram til aktuell konsesjon er revidert og det eventuelt er fastsatt endringer i manøvreringsreglementet må derfor endret vannføring settes som en miljøambisjon og ikke som et miljømål. I utkastet til forvaltningsplan er følgende miljømål og miljøambisjon foreslått for Bjerkaelva:

- *Opprettholde en optimal produksjon av sjørret og (laks).*
- *Miljøambisjon om endret vannføring.*

I utkastet til tiltaksprogram er følgende tiltak foreslått:

- *Økt minstevannspåslipp/miljøbasert vannføring.*
- *Åpne vassdraget for oppvandring av laks og sjørret forbi Jakobsfossen. Dette er mindre aktuelt så lenge Statkraft Bjerka-anlegget har dagens lokalisering og funksjon.*
- *Vedlikehold av terskler.*
- *Biotoptiltak. Dette vil bli viktigere når Bjerkaelva eventuelt blir åpnet for oppgang av laks og sjørret forbi Jakobsfossen*

Konklusjon

Genbanken på Bjerka har i dag en svært viktig funksjon i å ta vare på det genetiske grunnlaget for flere av de utryddingstruede laksestammene i Nordland, og det er derfor svært viktig å sikre en trygg drift av Genbanken i årene framover. Fylkesmannen mener at det omsøkte tiltaket vil bidra til dette, og at de relativt små negative miljøeffektene av tftaket er akseptable. Av hensyn til fiskebestandene og fiskemulighetene i Bjerkaelva ønsker vi likevel at følgende vilkår tas inn i en eventuell konsesjon:

- *Muligheten for fiskevandring mellom Bjerkadammen og Svarbergdammen må opprettholdes ved at det anlegges en fisketrapp i Svarbergterskelen.*
- *Under forutsetning av at det ikke skaper problemer for vannforsyningen til Genbanken bør det stilles krav om slipp av minstevannføring over Svarbergterskelen. Dette for å ivareta elvestrekningen mellom Bjerkadammen og Svarbergdammen som gyte- og oppvekstområde for ørretbestanden i Bjerkaelva.*
- *Av hensyn til den sårbare/trua sjørretbestanden i den nedre delen av Bjerkaelva bør det slippes minstevannføring over Bjerkadammen. Dagens konsesjonsbestemmelser gir trolig ikke grunnlag for pålegg om dette. Det betyr at en eventuell fastsettelse av et minstevannføringspålegg trolig først er aktuelt i forbindelse med revisjon av eksisterende vassdragskonsesjoner og/eller ved innkalling av Genbankens vannuttak til konsesjonsbehandling. Uavhengig av dette bør muligheten for slipp av vann fra Store*

og Lille Målvatn utnyttes slik at man unngår tørrlegging av Bjerkaelva nedstrøms Jakobsfossen."

Nordland fylkeskommune uttaler i brev datert 26.3.2009:

"Fylkesrådet i Nordland har i rådsmøte den 24.03.2009 gjort følgende vedtak:

- 1. Fylkesrådet vektlegger de viktige samfunns- og naturinteressene som er knyttet til sikring av vannforsyning til Genbanken, og anbefaler at det gis konsesjon til heving av terskel i Svarthbergfossen.*
- 2. Fylkesrådet vil be om at tiltakene som er foreslått i utkast til forvaltningsplan for vannregion Nordland - vannområde Ranfjorden følges opp av de respektive ansvarlige myndighetene.*

Det vises videre til vedlagt saksutredning."

Sametinget uttaler i brev datert 23.1.2009:

"Etter vår vurdering av beliggenhet og ellers kjente forhold kan vi ikke se at det er fare for at tiltaket kommer i konflikt med automatisk fredete samiske kulturminner. Sametinget har derfor ingen spesielle merknader til planforslaget.

Skulle det likevel under arbeid i marken komme fram gjenstander eller andre levninger som viser eldre aktivitet i området, må arbeidet stanses og melding sendes Sametinget omgående, jf. lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kml.) § 8 annet ledd. Vi forutsetter at dette pålegg formidles videre til dem som skal utføre arbeidet i marken.

Vi minner om at alle samiske kulturminner eldre enn 100 år er automatisk freda i følge kml. § 4 annet ledd. Samiske kulturminner kan for eksempel være hustufter, gammetufter, teltboplasser (synlig som et steinsatt ildsted), ulike typer anlegg brukt ved jakt, fangst, fiske, reindrift eller husdyrhold, graver, offerplasser eller steder det knytter seg sagn til. Mange av disse er fortsatt ikke funnet og registrert av kulturminnevernet. Det er ikke tillatt å skade eller skjemme fredet kulturminne, eller sikringssonen på 5 meter rundt kulturminnet, jf. kml. §§ 3 og 6.

Vi gjør forøvrig oppmerksom på at denne uttalelsen bare gjelder Sametinget, og viser til egen uttalelse fra Nordland fylkeskommune."

Reindriftsforvaltningen i Nordland uttaler i brev datert 12.2.2009:

Saken er forelagt Ildgruben reinbeitedistrikt, distriktet har ikke kommet med merknader.

Reindriftsforvaltningen har heller ingen merknader til saken.

Korgen Jeger og Fiskeforening uttaler i e-post datert 12.2.2009:

"...

Korgen Jeger og Fiskeforening har behandlet høringsutkastet i styremøte 11.02.09, og det fremkom ingen merknader."

Søkers kommentar til de innkomne høringsuttalelsene

Søker uttaler i brev datert 18.3.2009:

"Statkraft har fått oversendt fra NVE i alt 5 høringsuttalelser til vår konsesjonsøknad om heving av Svarthbergforsterskelen. NVE har gitt Nordland fylkeskommune utsatt høringsfrist.

Kortfattede sammendrag av uttalelsene er gitt i tabellen under.

Uttalelse fra	Uttalelse
Sametinget	Ingen punkter som trenger å kommenteres fra Statkraft
Korgen Jeger og Fiskeforening	Ingen punkter som trenger å kommenteres fra Statkraft
Reindriftsforvaltningen i Nordland	Ingen punkter som trenger å kommenteres fra Statkraft
Hemnes kommune	Ingen punkter som trenger å kommenteres fra Statkraft
Fylkesmannen i Nordland	Vi vil kommentere 1: fiskepassasje i Svarbergterskelen. 2: minstevannføring over Svarbergterskelen. 3: minstevannføring over Bjerkadammen.

Fiskepassasje i Svarbergforsterskelen. Det går for så vidt fram av Vedlegg 1 i søknaden at det er planlagt en fiskepassasje i terskelen. Vi presiserer igjen at dette forslaget fra Fylkesmannen vil bli oppfylt.

Minstevannføring over Svarbergforsterskelen. I søknaden har vi gitt våre synspunkter på en eventuell minstevannføring. Fylkesmannen gir ingen tall for hvilken minstevannføring som ønskes og til hvilken tid på året. Vi mener fortsatt at en minstevannføring ikke er nødvendig da periodene uten vannføring over terskelen blir få og primært begrenset til vinterperioden da ørreten i vassdraget neppe vandrer.

Minstevannføring over Bjerkadammen. Fylkesmannen skriver selv at en slik minstevannføring trolig ikke kan pålegges i henhold til foreliggende søknad. Vi leser dette punktet mer som et varsel om kommende krav når vilkårsrevisjonen av Ranautbyggingen eventuelt skal åpnes. En vilkårsrevisjon for Ranautbyggingen som også omfatter Bjerkaelva, kan iverksettes i 2012, dvs under 3 år frem i tid. Statkraft ønsker å henvise diskusjoner og eventuelle utredninger rundt spørsmål om minstevannføring i Bjerkavassdraget til vilkårsrevisjonen. ”

Søker uttaler i e-post datert 1.4.2009:

” Statkraft Energi har ingen kommentarer til høringsuttalelsen fra Nordland Fylkeskommune ”

NVEs vurdering

Statkraft Energi AS er gjennom hjemmel i konsesjonsvilkårene pålagt å opprette og drive Genbank Bjerka. Dette fiskeanlegget har siden 1996 vært levende genbank for de utryddingstruede laksestammene i Rana, Røssåga, Vefsna og Fusta. I tillegg fungerer anlegget som kultiveringsanlegg for stasjonær ørret for utsetting i vassdrag i kommunene Hemnes og Rana. I forhold til vanddirektivet er Bjerkaelva definert som en ”sterkt modifisert vannforekomst”. Hemnes kommune uttaler at virksomheten i genbanken er svært viktig for å oppnå miljømål i andre deler av vannområdet. Kommunen finner det svært usannsynlig at et tiltak for å sikre virksomheten i genbanken vil komme i konflikt med miljømålene som settes for Bjerka. Fylkesmannen uttaler at å sikre trygg drift av dette anlegget er viktig fordi genbanken bidrar til å ta vare på den genetiske diversiteten til flere truede laksestammer i Nordland.

I følge søker tyder undersøkelser på at det har skjedd en betydelig sedimentering av løsmasser i magasinet ved Bjerkadammen og dette skyldes antakeligvis erosjon i forbindelse med omfattende skogsdrift i området. Denne sedimenteringen har ført til at magasinet ikke lenger har den lagringskapasitet som er nødvendig for å sikre vanntilførselen til fiskeanlegget i perioder med lav vannføring. Vinteren 2001 gikk dette magasinet tomt og som en nødløsning ble det tappet vann fra Lille Målvatn.

Perioder med lav vannføring i Bjerkaelva vil sannsynligvis skje igjen, og søker ønsker å sikre vanntilførselen til fiskeanlegget ved å etablere et magasin ved terskel Svartbergforsen. Dette magasinet skal fungere som et reservemagasin, og søker presiserer at dette magasinet derfor ikke vil bli gjenstand for regelmessige nedtappinger. I følge søker er sedimentasjonen i magasinet ved Bjerkadammen av et slikt omfang at en tilstrekkelig mudring ikke anses som gjennomførbart.

Søker mener at heving av vannstanden i dette terskelmagasinet vil kunne bety en viss erosjon av løsmasser i den nye reguleringssonen. Videre sier søker at det meste av denne sonen er bart fjell og derfor forventes det at omfanget av erosjonen blir liten. Løsmasser som ev. eroderer vil sedimentere i de dypere deler av magasinet. Under anleggsarbeid og de første oppfyllingene av magasinet kan det forventes noe blakking av elva. Det forventes ingen erosjon på elvestrekningen mellom terskel Svartbergforsen og Bjerkadammen. Søker opplyser at det ikke er påvist erosjon i forbindelse med etablering av den eksisterende terskelen ved Svartbergforsen.

Fylkesmannen uttaler at: *"heving av vannspeilet i Svartbergterskelen vil kunne påvirke erosjon og vegetasjon langs elvebredden, og dermed vannkvalitet, massetransport, og sedimentering videre nedover elva. En regulering på til sammen 175 cm vil kunne forsterke denne effekten. En full nedtapping vil kunne føre til en viss utvasking av finsedimenter som har akkumulert oppstrøms terskelen, særlig ved hurtig vannstandsending."*

NVE mener at heving av terskelen vil føre til erosjon og økt massetransport nedover elva. Slik NVE forstår det er omfanget av erosjon og massetransport med påfølgende sedimentering relativt begrenset i Bjerkaelva. Dette er imidlertid naturlige prosesser som finnes i alle elver. På grunn av lav vannhastighet fungerer terskelbasseng og magasin som sedimentasjonsfeller. Problemet med redusert vannvolum i magasinet oppstrøms Bjerkadammen illustrerer dette. På sikt vil antakeligvis både magasinet oppstrøms Bjerkadammen og terskelmagasinet ved Svartbergforsen få redusert vannvolum på grunn av sedimentering. NVE mener at den beste løsningen for å sikre vanntilførselen til genbanken på sikt, er fjerning av akkumulerte løsmasser i magasinet ved Bjerkadammen og ev. terskelmagasinet ved Svartbergforsen.

Statusen for bestanden av stasjonær ørret er ikke kjent. Som tidligere nevnt er denne delen av elva stengt for oppgang av anadrom fisk av hensyn til smittefare. Denne delen av elva har vært rotenonbehandlet. Det er tatt stasjonær ørret på 2 kg i elva, og bestanden benyttes som stamfisk for kultiveringsanlegget. Svartbergforsterskelen har i dag en fisketrapp som i følge søknaden ikke fungerer. Søker planlegger å bygge en fiskepassasje i terskelen og mener at slik som denne er planlagt vil det lette oppgangen for ørret. Fylkesmannen mener at det ved en ev. tillatelse bl.a. bør sette vilkår om bygging av fisketrapp, slik at stasjonær ørret kan vandre mellom de to magasinene. NVE mener det er positivt at søker planlegger å bygge fiskepassasje i terskelen, og legger dette til grunn i vår vurdering. Statkraft Energi AS bør benytte seg av fagfolk under planlegging og bygging av fiskepassasjen, slik at denne fungerer etter hensikten.

Det er ikke gjennomført bonitering av elva, men søker er av den oppfatning av egnede gyte- og oppvekstområdet ikke er en begrensende faktor for bestanden av stasjonær ørret i elva. Søker opplyser at i tørre perioder om vinteren er vannføringen såpass lav at ørreten er avhengig av de naturlige

kulpene og terskelbassengene. En volumøkning vil derfor bedre overvintringsmuligheten for stasjonær ørret fordi nedtapping av magasinet kun er aktuelt år om annet. Ved nedtapping av terskelmagasinet vil fisken bli presset sammen på et begrenset areal for en periode på opp til 40 døgn. Søker mener at ulempene dette medfører er minimal sammenlignet med den fordelen volumøkningen i terskelmagasinet vil ha. NVE slutter seg til denne vurderingen.

Det planlegges ikke slipp av minstevannføring fra terskel Svartbergforsen under oppfylling av magasinet fordi søker mener at strekningen mellom terskelen og magasinet ved Bjerkadammen er såpass kort at minstevannføring ikke er nødvendig. Totalt er denne strekningen på om lag 400 meter og lite egnet som gyte- og oppvekstområde. Tilsig fra restfeltet er i følge søknaden minimal på de øverste 50 meterne av strekningen. Denne delen av elva vil derfor bli tørrlagt i forbindelse med oppfylling av terskelmagasinet. Søker mener at denne strekningen har liten betydning for vinteroverlevelsen av ørret. Derfor er søker av den oppfatning at det av fiskefaglige hensyn ikke er nødvendig med minstevannføring. På vinterstid er det heller ingen ferdsel i området som søker mener rettferdiggjør slipp av minstevannføring ut fra visuelle hensyn. Søker påpeker også at et ev. pålegg om minstevannføring vil bety at oppfyllingsperioden etter nedtapping av magasinet vil bli forlenget.

Fylkesmannen uttaler at: *"under forutsetning av at det ikke skaper problemer for vannforsyningen til Genbanken bør det stilles krav om slipp av minstevannføring over Svartbergterskelen. Dette for å ivareta elvestrekningen mellom Bjerkadammen og Svartbergdammen som gyte- og oppvekstområde for ørretbestanden i Bjerkaelva."*

NVE mener at å tørrlegge deler av elvestrekningen, selv en såpass kort strekning som det er her er snakk om, er uheldig i forhold til det biologiske mangfoldet i og ved elva. NVE er enig med søker i at det antakeligvis ikke er nødvendig med minstevannføring i forhold til landskap. Søker påpeker at strekningen på vinterstid, da behovet for tapping og dermed oppfylling av terskelmagasinet er størst, ikke har særlig betydning for overlevelse av ørret. Ved en ev. tillatelse til heving av terskelen og regulering av magasinet vil denne tillatelsen gjeldende hele året. I lange tørkeperioder om sommeren eller høsten, kan det bli aktuelt med tapping. NVE vektlegger derfor ikke dette argumentet.

I det aller meste av året vil vannføringen renne over terskelen, og størrelse vil samsvare med tilsig et i enhver tid. I perioder når magasinet tappes, så vil det også være vann i elva. Det vil derfor bare være i oppfyllingsperiodene at tørrlegging vil oppstå. Lengden på disse periodene vil variere avhengig av hvor lang tid oppfyllingen tar. NVE mener at ulempene til noe lenger periode med delvis eller helt nedtappet magasin er mindre enn ulempen knyttet til at strekningen nedenfor dammen tørrlegges i disse periodene. Vi kan heller ikke se at Statkraft Energi AS vil ha noen driftsmessige ulemper av betydning med et begrenset krav om minstevannføring i oppfyllingsperioden. Med et slikt krav vil en sikre en kontinuerlig vannstrøm hele året, og NVE mener dette må vektlegges.

Fylkesmannen uttaler at det av hensyn til sjøretstammen også bør slippes minstevannføring over Bjerkadammen. Søker har i sine kommentarer til de innkomne høringsuttalelsene bl.a. uttalt følgende: *"Vi leser dette punktet mer som et varsel om kommende krav når vilkårsrevisjonen av Ranautbyggingen eventuelt skal åpnes. En vilkårsrevisjon for Ranautbyggingen som også omfatter Bjerkaelva, kan iverksettes i 2012, dvs under 3 år frem i tid. Statkraft ønsker å henvise diskusjoner og eventuelle utredninger rundt spørsmål om minstevannføring i Bjerkavassdraget til vilkårsrevisjonen."* NVE slutter seg til dette.

Det går en kraftledning langs nordsiden av Svartbergforsterskelen som tilhører Helgelandskraft AS. I følge søknaden må en stolpe flyttes. Eventuell flytting av stolpen må avtales med Helgelandskraft AS.

Konklusjon

NVE mener at fordelene med tiltaket er større enn skader og ulemper for allmenne interesser slik kravet i vannressursloven § 25 er oppfylt. I medhold av vannressursloven § 8 gir NVE tillatelse til at Statkraft Energi AS kan heve terskel Svartbergforsen med en meter og regulere vannstanden mellom LRV 24,5 og HRV 26,25. Tillatelse gis på nærmere fastsatte vilkår.

Merknader til vilkårene:

Post 1

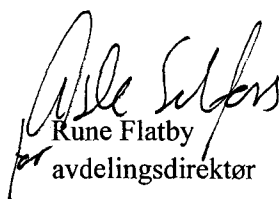
- Magasinet terskel Svartbergforsen skal være et reservemagasin og skal derfor ikke være gjenstand for regelmessige nedtappinger. Magasinet skal kun nedtappes når vannføringen i Bjerkaelva er så lav at vanntilgangen til Genbank Bjerka nødvendiggjør dette.
- Alminnelig lavvannføring er oppgitt til å være 0,54 m³/s. NVE er som tidligere nevnt av den oppfatning at det må være noe minstevannføring i elva nedenfor terskelen i oppfyllingsperioden. Dette primært på grunn av hensyn til fisk og biologisk liv i elva på dette partiet. Etter vårt syn er topplukens minste kapasitet på 0,65 m³/s noe i overkant av hva som er nødvendig. Desto mer vann som pålegges sluppet, desto lenger tid vil oppfyllingen ta. Etter vårt syn vil det derfor være akseptabelt om vannføringsstørrelsen reduseres noe ved at Statkraft Energi AS kan redusere åpningen på lukene noe i oppfyllingsperioden. Vilkåret er derfor utformet med hensyn til dette.

Post 4

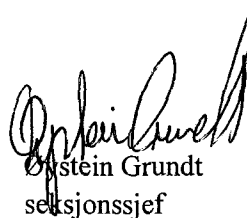
- Statkraft Energi AS har uttalt at de vil bygge ny og forbedret fiskepassasje i terskel Svartbergforsen slik at stasjonær ørret kan forsere terskelen. NVE har lagt dette til grunn i vår vurdering. Plan for dette skal inngå del av detaljplanen som skal sendes til NVE v/ regionkontoret i Trondheim for godkjenning. Vi minner om at arbeidene ikke kan settes i gang før detaljplanene er godkjent.

Denne avgjørelsen kan påklages til Olje- og energidepartementet innen tre uker fra det tidspunkt underretningen er kommet fram til partene, jf forvaltningslovens kap VI. En eventuell klage skal begrunnes skriftlig, stiles til Olje- og energidepartementet og sendes inn til NVE. Vi foretrekker elektronisk oversendelse til vår sentrale e-postadresse nve@nve.no.

Med hilsen

Rune Flatby
avdelingsdirektør

Øystein Grundt
seksjonssjef

Vedlegg: Vassdragskonsesjon for heving av terskel Svartbergforsen

Kopi Hemnes kommune, Sentrumsveien 1, 8646 Korgen
Fylkesmannen i Nordland, Molovegen 1, 8002 Bodø
Nordland fylkeskommune, Fylkeshuset, 8048 Bodø
Sametinget, Ávjoárgaidnu 50, 9730 Karasjok
Korgen JJF V/Frank Tværrå, 8647 Bleikvasslia
Reindriftsforvaltningen Nordland, Sjøgata 78, 8200 Fauske

Interne kopier: okj/KM og tos/RM